

УДК 75.046.3
(477.83-21) «13/15»

DOI:10.30857/2617-
0272.2022.4.8.

СЬОМАК О. Ю.

Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури, Україна

ІКОНИ ДЕЙСУСУ З ДРОГОБИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ВОЗДВИЖЕННЯ ЧЕСНОГО ХРЕСТА XV СТ.: СТИЛЬ МАЙСТЕРНІ ТА ПОЧЕРКИ ІКОНОПИСЦІВ

Мета: проаналізувати художньо-стилістичні особливості письма дейсусних ікон XV століття, збережених у дрогобицькій церкві Воздвиження Чесного Хреста, охарактеризувати стилістичні спрямування та виокремити почерки майстрів.

Методологія. У дослідженні застосовано фактологічно-описовий метод (виокремлення особливостей іконографії досліджуваних творів); методи формального та стилістичного аналізу (виявлення художньої специфіки іконописних образів); метод порівняльного аналізу; метод узагальнення (формулювання висновків до даної статті).

Результати. Оцінено стилістичну подобу та художні особливості творів, залучених дослідниками до кола споріднених із дрогобицьким Дейсусом пам'яток. Сформульовано визначні риси стилю умовно окресленої белзько-дрогобицької майстерні. Здійснено художньо-стилістичний та компаративний аналіз шести дейсусних образів з Дрогобича. Виявлено відмінність почерків іконопису. Визначено неоднорідність фахового рівню досліджуваних ікон. Запропоновано припущення щодо кількості майстрів, котрі виконували наявні ікони з дрогобицького Дейсусу (їх могло бути щонайменше чотири). Також відзначено три стилістичні лінії у досліджуваному фрагменті Дейсусу: ієратична (ікона Святого Архангела Михаїла), експресивна (Святий Миколай та апостол Петро), гармонійна (Святий Іоанн Предтеча та апостол Павло).

Наукова новизна полягає у здійсненні художньо-стилістичного та компаративного аналізу збережених ікон дрогобицького Дейсусу відповідно до визначених почерків іконописців та загального стилю белзько-дрогобицької майстерні.

Практична значущість. Результати аналізу можуть бути додані до матеріалів для вивчення історії іконопису українських земель доби Середньовіччя та використані як допоміжні для підготовки художньо-стилістичного аналізу іконописних творів.

Ключові слова: український іконопис; Дейсус, Дрогобич; XV століття; почерк іконописця; стиль майстерні.

Вступ. У спадку середньовічного Дрогобича (терени сучасної Львівської області України) є шість образів Дейсусного чину іконостасу, датованих від другої половини до кінця XV століття¹. Названі твори зберігалися у міській церкві Воздвиження Чесного Хреста². Дрогобицьке

Моління представлене іконами архангела Михаїла, Св. Іоанна Предтечі, апостолів Петра і Павла, Св. Миколая та Іоанна Златоуста (рис. 1). Дейсусні фрагменти належать до групи пам'яток, що відома в літературі як «майстерня дрогобицького і белзького чинів Моління» завдяки визначенню Володимира Яреми [4]. Тут і надалі ми пропонуємо іменувати твори, дотичні до цього малярства, спадком

¹ Ми дотримуємося датування ікон дрогобицького Дейсусу другою половиною XV ст., запропонованого В. Яремою [4].

² За усталеним провенансом досліджуваний шести-фігурний фрагмент Моління належить до Воздвиженської церкви Дрогобича. Однак, відомо, що названа церква горіла внаслідок пожежі 1499 р. та відбудовувалася наново у 1611–1613 рр. Цей факт в усному

спостереженні висловила Людмила Міляєва та дійшла висновку, що дрогобицький Дейсус міг первинно розташовуватися в іншій церкві. Отже, провенанс дрогобицького Моління доцільно вважати умовним.

белзько-дрогобицької майстерні, адже найяскравіші його взірці належать за своїм походженням до теренів Белза, Дрогобича та Дрогобиччини. Шестифігурний фрагмент дрогибицького Моління неодноразово привертая увагу дослідників мистецтва через контрастне поєднання аскетизму та декоративізму, оригінальне вирішення тла, специфічні типажі святих ликів. Дрогобицький Деїсус, незважаючи на скромний обсяг збережених творів, дозволяє спостерегти різні «руки» майстрів.

Аналіз попередніх досліджень.

Дослідження авторських манер малярства белзько-дрогобицької майстерні належить В. Яремі, Леву Скопу, а також Марії Гелитович. В. Ярема вважав, що дрогибицький чин Моління виконував майстер, котрий залучив до роботи помічників. Дослідник міркував так, що головному майстру належить центральна частина Деїсусу (нині збережений образ Св. Іоанна Предтечі), однак він також з обережністю приписує цьому майстру ікони апостола Павла та Св. Іоанна Златоуста, окремо підкреслює подібність ликів Св. Миколая та апостола Петра [4]. Л. Скоп вважав, що провідним майстром дрогибицького Деїсусу був автор ікони апостола Павла. Цей іконописець, за його переконанням, виконав образи архангела Михаїла, Св. Іоанна Предтечі та Св. Іоанна Златоуста. До спадку іншого майстра дослідник відніс ікони Св. Миколая та апостола Петра [13]. М. Гелитович припускала, що белзькі та дрогибицькі деїсусні образи належать одному майстру [1]. У своїх наступних публікаціях Л. Скоп також писав про одного майстра-автора белзьких та дрогибицьких деїсусних образів та запропонував називати цього іконописця «майстром дрогибицького чину Моління» [15; 16; 12]. Спостерігаємо, що увагу дослідників найбільше привертала загальна художньо-стилістична характеристика малярства дрогибицького Деїсусу, визначення споріднених творів, а також спроба реконструкції первинного складу Моління. Питання щодо різних почерків у

образах дрогибицького Деїсусу розглянуто здебільшого побіжно. Ми вважаємо, що проблема розподілу художніх манер іконопису дрогибицького Моління потребує додаткового дослідження.

Постановка завдання. Завданнями дослідження є визначення стилістичних спрямувань іконопису дрогибицького Деїсусу та виокремлення почерків його авторів шляхом художньо-стилістичного та іконографічного аналізу.

Результати дослідження. Дрогобицький Деїсус репрезентує характерний для XV ст. варіант «з вибраними чинами святих» (визначення М. Гелитович) [1]. Його програма залежала від побажань замовника та довжини іконостасу [7]. Повна реконструкція дрогибицького Деїсусу наразі не є можливою через умовність його походження та загальну варіативність програми чину Моління на українських теренах у XV та до середини XVI ст. Безсумнівним є факт втрати частини образів Пентаморфону з дрогибицького Деїсусу, а саме: центральної ікони Спасителя, фігури пресвятої Богородиці, а також Архангела Гавриїла. М. Гелитович вважає, що дрогибицький Деїсус був складений щонайменше з дев'яти образів [1]. В. Ярема та Л. Скоп міркували, що ікон було не менше, аніж одинадцять. В. Ярема припустив, що серед втрачених образів поза Пентаморфоном могли бути святих, мученики та пустельники. Л. Скоп серед гіпотетичних вибраних святих назвав Св. Василя Великого, Св. Георгія, або Димитрія. Щодо можливої присутності Печерських святих Антонія та Феодосія дослідник висловив сумнів через брак місця³ [4; 14].

Дрогобицький фрагмент чину Моління справляє враження монументальності, хоча ікони й не надто великі. Чітка лінеарність

³ Л. Скоп вважав, що довжина дрогибицького Деїсусу відповідала ширині вівтарного простору міської церкви Воздвиження Чесного Хреста. Дозволимо собі не погодитися із даною тезою через те, що ми знаємо достеменно провенансу досліджуваного Деїсусу.

зображень супроводжується яскравим рослинним оточенням та підсиленою кольором орнаментально-флоральною оздобою образів. Коли ікони шестифігурного фрагменту дрогобицького Моління вишикувані в ряд, впадає у очі їхнє обрамлення червоною стрічкою, що має відмінні вертикальні та горизонтальні візерунки. Філігранний стилізований мотив крину, присутній у найбільш довершених дрогобицьких іконах Деїсусу, утворює орнаментальний фриз. Той же крин в іншій невибагливій варіації формує «колонки», котрі членують реєстр Моління. Декоративність задуму підкреслена також і поземом, на якому крім типових для XV ст. кущиків, наче підфарбовані яскравим кольором, виростають квіти, стилізовані так, неначе це плоди. Все разом робить цей чин Моління урочистим і незвичайним. Подібних дрогобицьким іконам, в котрих декоративна складова слугує не лише як оздоба, а має конструктивну роль, не знаходимо в українському малярстві XV ст. Досліджувані дрогобицькі образи майже тотожні за іконографією до ікон белзького Деїсусу, котрі В. Ярема також датував другою половиною XV ст. [4], однак останні не мають декоративної смуги із зигзагоподібним орнаментом, складених зі стилізованих трипелюсткових квіток. Співставлення малюнків трьох збережених іконографічних пар з Белза та Дрогобича дозволило припустити, що задля виконання белзьких та дрогобицьких ікон майстри могли користуватися спільними прорисами. Ми погоджуємося із Г. Друзюк та Л. Скопом щодо більш раннього виконання деїсусних образів з Белза [5]. Письмо белзьких ікон виявляє фахову та стилістичну першість. Збережені є три белзькі образи, один з котрих (Св. Іоанн Предтеча) має зруйнований лик та не може бути повною мірою оцінений. Однак, навіть ці три пам'ятки свідчать про співіснування в межах майстерні протилежних стилістичних спрямувань – *гармонійного та експресивного*.

Гармонійне сполучення лінійного та живописного сповідує белзька ікона апостола Петра. Таке спрямування, вочевидь, знайшло відгук у трьох дрогобицьких деїсусних образах: «Св. Іоанн Златоуст», «Св. Іоанн Предтеча», «Апостол Павло» (рис. 2). Дві останні ікони виглядають так, наче вийшли з-під пензля одного майстра. Лики святих надзвичайно схожі. Вони наслідують іконографічний тип та високий фах вишуканого белзького образа апостола Петра. Цей типаж вирізняється мудрим та спокійним виразом мигдалевидних карих очей, чоло над бровами та вилиці «прорізані» вправними скругленими висвітленнями. Чітка лінеарність гармонізована делікатним колоритом. Складно сказати, чи була асиметрія лику Св. Іоанна Предтечі похибкою, чи ми спостерігаємо свідомий алогізм задля підвищення градусу аскетизму. Очевидну помилку, однак, демонструє образ дрогобицького апостола Павла, що не поступається красою письма попередньому твору. Драперії хітону та гіматію, котрі в іконі апостола Павла з Белза набули складного зелено-рожевого кольору, напевне, заплутали автора дрогобицького образу – нелогічною є поява додаткового рожево-брунатного кольору в зображенні гіматію апостола. Ми припускаємо, що автор дрогобицьких образів апостола Павла та Св. Іоанна Предтечі міг бути учнем/помічником автора белзької ікони апостола Петра, котрий всотав блискучі колористичні навички вчителя.

Окрему позицію серед творів умовної гармонійної лінії белзько-дрогобицької майстерні займає образ Іоанна Златоуста (рис. 2, б). Це найбільш довершений дрогобицький твір, що уособлює високу ідею аскези. Образ представляє поліфонічне звучання площинного та рясно декорованого поліставрію Отця Церкви у сполуці з підкреслено графічним та водночас рельєфно модельованим ликом. В усному коментарі до цієї ікони

мистецтвознавиця та реставраторка Тетяна Тимченко зауважила зрілу та усталену манеру автора, його «тверду руку», що є свідченням про навички, котрі відпрацьовувалися роками (особливо в письмі лику). Ми вважаємо доцільним також зауважити темний, наче висушений пустельним сонцем тон карнації з пучками білильних движків, котрі нагадують пізньовізантійське малярство під впливом ідей ісихазму. Мініатюризоване та гостро аскетичне письмо образу святителя свідчить

про почерк досвідченого й талановитого іконописця, можливо, найпотужнішого серед майстрів дрогобицького Деїсусу. Підсумуємо: для творів гармонійної стилістики досліджуваної майстерні притаманний вишуканий малюнок з музичним ритмом ліній та тонким моделюванням форми, доповнений збалансованим колоритом. Аскетична ікона Св. Іоанна Златоуста лише почасти може бути залучена до цієї стилістичної лінії, а саме – через іконографію лику.

Рис. 1. Збережені образи дрогобицького Деїсусу: а – «Св. Миколай»; б – «Св. Іоанн Златоуст»; в – «Апостол Петро»; г – «Архангел Михаїл»; г – «Св. Іоанн Предтеча»; д – «Апостол Павло»

Рис. 2. Гармонійна стилістична лінія в ликах белзьких та дрогобицьких деїсусних ікон: а – «Апостол Петро» з м. Белз; б – «Св. Іоанн Златоуст» з м. Дрогобич; в – «Св. Іоанн Предтеча» з м. Дрогобич; г – «Апостол Павло» з м. Дрогобич.

Експресивне малярство: ікони апостола Павла з Белза, Св. Миколая та апостола Петра з Дрогобича (рис. 3). Ми припускаємо, що белзький образ апостола Павла є

найпотужнішим зразком експресивної лінії белзько-дрогобицького малярства. Суворі виразність та темпераментність виявляються перш за все засобами моделювання

загально укрупнених форм, де видно енергійну та впевнену манеру майстра (жорстке рельєфне членування лику білильними висвітленнями по темно-рожевому до брунатного тону інкарнату). Очевидним продовженням такої стилістики виглядають дрогобицькі ікони Св. Миколая та апостола Петра. Хоча дрогобицький образ первоверховного апостола демонструє спільну навіть у деталях іконографію апостола Петра з Белза, стилістично та фахово ці дві ікони є кардинально різні. Наявність іконографічного белзького аналога прояснює художні характеристики дрогобицької ікони, і, перш за все, несаможиттєвість її письма. Живі, вишукані лінії, котрі будують фігуру белзького апостола Петра, вільне колористичне нюансування в передачі світлого тону лику та делікатної тканини гіматію, – відсутні в письмі дрогобицької ікони. Апостол Петро з дрогобицького Деїсусу справляє враження прискіпливого наслідування малюнку першовзору. Формотворчі засади майстра ікони белзького апостола Павла отримали фольклоризоване звучання, де монументальна фігура святого набула додаткової грузькості, а лінія контуру стала чорною та широкою.

Майстер белзького образу апостола Павла влучно окреслював об'ємні частини лику променями світлових движків, а в дрогобицькій іконі апостола Петра відчутно, що не було такого розуміння форми, котре б дозволило безпомилково зобразити відбиток світла на святому лику. Незважаючи на жорсткий та широкий мазок, колористичне вирішення белзького образу апостола Павла виявляє високий фах. Дрогобицькі образи апостола Петра та Св. Миколая демонструють відкриті контрастні кольори.

Ми підтримуємо думки В. Яреми, Г. Друзюк та Л. Скопа щодо стилістичної спорідненості дрогобицьких образів Свят. Миколая та апостола Петра та згодні, що їх міг виконувати один майстер. Лики цих святих надзвичайно близькі за типажом

та рельєфним моделюванням форми. Яскравий та контрастний поліставрій Св. Миколая надає святковості та загального динамізму зображенню. Це перше враження змінюється, коли ми починаємо уважно досліджувати малярство образу.

За усним спостереженням Л. Міляєвої ікона Св. Миколая є фахово найслабшою, до того ж вона виглядає наче створена пізніше за інші. Автор не уникає помилок, як, наприклад, із поліставрієм, коли він не впорався із впорядкуванням хрещатого візерунку. Ікона вирізняється також відсутністю флорально-геометричного орнаменту та є вужчою від решти. Варто також відзначити, що саме ці дві з шести збережених дрогобицьких ікон позбавлені золочення окрім ділянок з німбами. Можливо, автор ікон Св. Миколая та апостола Петра з Дрогобича був учнем/помічником майстра ікони апостола Павла з Белза. Якщо це так, то учень зміг втілити основні формотворчі засади вчителя, але не набув потрібного фаху, аби продовжити манеру вчителя на високому мистецькому рівні. *Загалом, засади експресивної манери белзько-дрогобицької майстерні сполучають різке та позбавлене колірного нюансування письмо масивних постатей із перебільшеною рельєфністю ликів.*

Окрім двох зазначених стилістичних ліній вельми репрезентативною для белзько-дрогобицької майстерні видається *ієратична образність*, котра простежується не лише в белзько-дрогобицьких іконах, а також і в низці творів, що виходять за межі Белза та Дрогобиччини. Перш за все, йдеться про «емблематичний» твір белзько-дрогобицької майстерні: маєстатичний образ Богородиці Одигітрії з Похвалою, котрий із Дрогобичем та Белзом пов'язав В. Ярема [4]. Спроба Л. Скопа розширити коло пов'язаних із «майстром дрогобицького чину Моління» пам'яток виявила наступні споріднені твори, котрі несуть на собі відбиток суворої урочистості: 1) ікона Св. Параскеви з с. Кульчиці (Самбірщина), датована XV ст.; 2) образ Богородиці Одигітрії в оточенні архангелів з с. Овчари (Лемківщина, сучасна Польща), що

не має одностайного датування та пов'язується як з XV, так і з початком XVI ст.; 3) ікона «Спас Нерукотворний» з с. Коростно (Лемківщина, нині – Польща), віднесена до початку XVI ст. [12]. З дрогибицького Деїсусу до ієратичної стилістики можна віднести образ архангела Михаїла. Ієратизм за своїм визначенням передбачає сполуку урочистої застигlosti та абстрактності зображуваних постатей. Безумовно, такі риси притаманні єдиній збереженій архангельській іконі дрогибицького Моління. Ошатна постать дрогибицького архангела Михаїла в лоратному вбранні, оздобленому золотом та коштовним камінням, сувора та прекрасна у своїй наче

стомленій величі. Акцентовані та масивні форми повновидого лику архистратига, активні партії золочення, тяжкість кремезної постаті та контрастний колорит, – складові вражаючої пишноти та імпазантності цього образу. Ми можемо сказати, що стилістика ієратичного спрямування в белзько-дрогибицькому іконописі та споріднених творах передбачає наступні засоби художньої виразності: суворий та відсторонений вираз ликов, їхні чітко членовані укрупнені риси, статичність монументальних постатей, підкреслена декоративність оздобу.

а

б

в

Рис. 3. Експресивне малярство (лики белзьких та дрогибицьких деїсусних ікон): а – «Св. Миколай» з м. Дрогибич; б – «Апостол Петро» з м. Дрогибич; в – «Апостол Павло» з м. Белз

а

б

в

г

ґ

Рис. 4. Ієратична образність в ликах белзько-дрогибицьких ікон та стилістично споріднених творів: а – «Богородиця Одигітрія з похвалою» (м. Болехів / с. Грушів); б – «Богородиця Одигітрія в оточенні архангелів» з с. Овчари (Рихвальд); в – «Нерукотворний образ» з с. Коростно; г – «Архангел Михаїл» з м. Дрогибич; ґ – «Св. Параскева з житієм» з с. Кульчиці

Висновки. Здійснений художньо-стилістичний аналіз дозволив виявити три стилістичні лінії белзько-дрогобицької майстерні: гармонійну, експресивну та ієратичну. Кожне стилістичне спрямування було репрезентовано в іконописі дрогибицького Деїсусу. На тлі окресленої стилістики ми припускаємо присутність чотирьох іконописних почерків: 1) в межах гармонійної стилістики працював *майстер ікон апостола Павла та Св. Іоанна Предтечі*; 2) певною мірою до цієї стилістичної лінії був дотичний *автор ікони Св. Іоанна Златоуста* (найдосконаліший за фахом іконописець); 3) експресивну манеру репрезентував *майстер образів апостола Петра та Св. Миколая* (фахово найслабший); 4) ієратичну стилістику втілено в доробку *майстра архангела Михайла*. Отже,

могло бути так, що найменше чотири автори белзько-дрогобицької майстерні створювали дрогибицький Деїсус. Не виключено, що майстрів було більше, адже наразі наявний лише фрагмент цього чину Моління. Перспективи подальших досліджень стосуються розширення кола споріднених із белзько-дрогобицьким малярством творів на основі виокремлених стилістичних особливостей, котрі можуть певною мірою виступати як атрибутивні ознаки.

Цієї публікації не відбулося би без діяльної участі Людмили Міляєвої, Тараса Возняка, Тетяни Олейнікової та Терези Галас, Алли Гладун та Марії Русин, Марії Гелитович, Тетяни Тимченко. Висловлюємо велику вдячність.

Література:

1. Гелитович М. Ікони молитовного ряду українських іконостасів XV–XVI ст. *Мистецтвознавство України*: зб. наук. пр. Київ, 2000. Вип. 1. С. 57–69.

2. Гелитович М. Ікони XV–XVI століть з Белза (у колекції Національного музею у Львові). *Do piękną Nadprzyrodzono: w 2 t. Chełm*, 2003. T 1: Sesja naukowa na temat rozwoju sztuki sakralnej od X do XX wieku na terenie dawnych diecezji chełmskich kościoła rzymskokatolickiego, prawosławnego, greckokatolickiego: referaty. S. 61–73.

3. Гелитович М. Й. Українські ікони XIII – початку XVI століть зі збірки Національного музею у Львові ім. Андрея Шептицького: альбом-кат. Львів: НМЛ ім. Андрея Шептицького; Київ: Майстер Книг. 2014. 348 с.: іл.

4. Димитрій (Ярема). Іконопис Західної України XII–XV ст. Львів: Видавництво «Друкарські куншти». 2005. 508 с.: іл.

5. Друзюк Г., Скоп Л. Історія іконостасу церкви Воздвиження 15–17 ст. м. Дрогобича. *Бойки*. 1992. № 3. С. 3.

6. Міляєва Л., Рішняк О., Садова О. Церква св. Юра в Дрогобичі. Архітектура, малярство, реставрація. Київ: Видавництво «Київ», 2019. 416 с.

7. Міляєва Л. Українська ікона XI–XVIII століть: альбом. За участю М. Гелитович. Київ: Духовна спадщина України, 2007. 528 с.: іл.

8. Сайт Інтернет-галереї українського іконопису «ICON.ORG.UA». URL: <http://icon.org.ua/gallery/arhistratig-mihayil> (дата звернення: 28.11.2022).

9. Сайт Інтернет-галереї українського іконопису «ICON.ORG.UA». URL: <http://icon.org.ua/gallery/pavlo> (дата звернення: 28.11.2022).

10. Сайт Інтернет-галереї українського іконопису «ICON.ORG.UA». URL: <http://icon.org.ua/gallery/petro> (дата звернення: 28.11.2022).

11. Свенціцька В. Крізь віки. *Наука і культура України: щорічник*. Київ: Т-во «Знання», 1989. Вип. 23. С. 478–491.

12. Скоп Л. Датування галицьких ікон XIV–XVI століть. Нариси до методики атрибуції українського церковного малярства. Дрогобич: Коло. 2017. 119 с.

13. Скоп Л. Історія іконостасу церкви Воздвиження 15–17 ст. м. Дрогобича. *Бойки*. 1992. № 4. С. 12–13.

14. Скоп Л. Іконостас XV ст. у дрогибицькій церкві Воздвиження Чесного Хреста. *Дрогобицькі храми Воздвиження та Святого Юра у дослідженнях. Перші читання: матеріали виступів* (23 червня 1998 р.). Дрогобич: «Відродження», 1998. С. 58–67.

15. Скоп Л. Маляр ікони Богородиця-Одигітрія з Мражниці. Львів: Логос, 2004. 256 с.

16. Скоп Л. Українське церковне малярство у Галичині. Техніка і технологія XV–XVIII ст. Дрогобич: Коло, 2013. 192 с.

References:

1. Helytovych, M. (2000). Ikony molytovnoho ryadu ukrayins'kykh ikonostasiv XV – XVI st. [Icons of the prayer row of the Ukrainian iconostases of XV–XVI cent.]. *Mystetstvoznavstvo Ukrayiny*. 1. 57–69. [in Ukrainian].

2. Helytovych, M. (2003). Ikony XV – XVI stolit' z Belza (u kolektsiyi Natsional'noho muzeyu u L'vovi). [Icons of the fifteenth – sixteenth centuries from Belz (collection of the National Lviv Museum)]. *Do piękna Nadprzyrodneho: w 2 t.* [To the beauty of the Supernatural: in 2 vol.]. Chełm. Vol. 1: Sesja naukowa na temat rozwoju sztuki sakralnej od X do XX wieku na terenie dawnych diecezji chełmskich kościoła rzymskokatolickiego, prawosławnego, greckokatolickiego: referaty [Scientific session on the development of sacred art from the 10th to the 20th century in the former Chełm dioceses of the Roman Catholic, Orthodox and Greek Catholic churches: papers]. 61–73. [in Ukrainian].

3. Helytovych, M. Y. (2014). Ukayins'ki ikony XIII – pochatku XVI stolit' zi zbirky Natsional'noho muzeyu u L'vovi im. Andrey Sheptyts'koho: Album-cat. [Ukrainian icons of the XIII – the beginning of the XVI centuries from the collection of Andrey Sheptytsky National Museum in Lviv]. Lviv: NML im. Andrey Sheptyts'koho Publ.; Kyiv: Mayster Knyh Publ [in Ukrainian].

4. Dymytriy (Yarema). (2005). Ikonopys Zakhidnoyi Ukrayiny XII–XV st. [Western Ukrainian Icon painting of the XII–XV cent.]. Lviv: Drukars'ki kunshty Publ. [in Ukrainian].

5. Druzyuk, H., Skop, L. (1992). Istoriya ikonostasu tserkvy Vozdvyzhennya 15–17 st. m. Drohobycha. [History of the iconostasis dated to the XV–XVII cent. from the Drohobych church of the Elevation of the Holy Cross]. *Boyky*, 3, 3 [in Ukrainian].

6. Milyayeva, L., Rishnyak, O., Sadova, O. (2019) Tserkva sv. Yura v Drohobychi. Arkhitektura, malyarstvo, restavratsiya [The church of St. Yura in Drohobych. Architecture, painting, restoration]. Kyiv: Kyiv Publ. [in Ukrainian].

7. Milyayeva, L., Helytovych, M. (2007). Ukayins'ka ikona XI–XVIII stolit': al'bom. [Ukrainian

icon of the XI–XVIII centuries]. Kyiv: Dukhovna spadshchyna Ukrayiny Publ. [in Ukrainian].

8. Sayt Internet-halereyi ukayins'koho ikonopysu «ICON.ORG.UA» [Site of the Internet-gallery of Ukrainian icon painting «ICON.ORG.UA»]. URL: <http://icon.org.ua/gallery/arhistratig-mihayil/> (Last accessed: 28.11.2022).

9. Sayt Internet-halereyi ukayins'koho ikonopysu «ICON.ORG.UA» [Site of the Internet-gallery of Ukrainian icon painting «ICON.ORG.UA»]. URL: <http://icon.org.ua/gallery/pavlo/> (Last accessed: 28.11.2022) [in Ukrainian].

10. Sayt Internet-halereyi ukayins'koho ikonopysu «ICON.ORG.UA» [Site of the Internet-gallery of Ukrainian icon painting «ICON.ORG.UA»]. URL: <http://icon.org.ua/gallery/petro/> (Last accessed: 28.11.2022) [in Ukrainian].

11. Svyentsits'ka, V. (1989). Kriz' viky [Through the ages]. *Nauka i kul'tura. Ukrayina: Shchorichnyk*. Iss. 23. Kyiv: Znannya Publ. P. 478–491 [in Ukrainian].

12. Skop, L. (2017). Datuvannya halyts'kykh ikon XIV–XVI stolit'. Narysy do metodyky atrybutsiyi ukayins'koho tserkovnoho malyarstva. [Dating of Galician icons of the XIV–XVI centuries. Essays on the methodology of attribution of Ukrainian church painting]. Drohobych: Kolo Publ. [in Ukrainian].

13. Skop, L. (1992). Istoriya ikonostasu tserkvy Vozdvyzhennya 15–17 st. m. Drohobycha [History of the iconostasis dated to the XV–XVII cent. from the Drohobych church of the Elevation of the Holy Cross]. *Boyky*, 4, 12–13. [in Ukrainian].

14. Skop, L. (1998). Ikonostas XV st. u drohobyts'kiy tserkvi Vozdvyzhennya Chesnoho Khresta [Iconostasis of the XVth century in the church of the Elevation of the Holy Cross in Drohobych]. *Drohobyts'ki khramy Vozdvyzhennya ta Svyatoho Yura u doslidzhennyakh. Pershi chytannya: materialy vystupiv* (23 chervnya 1998 r.). Drohobych: Vidrodzhennia Publ., 58–67 [in Ukrainian].

15. Skop, L. (2004). Malyar ikony Bohorodytsya-Odyhitriya z Mrazhnytsi [Painter of the icon of the Virgin Hodegetria from Mraznytsia]. L'viv: Lohos. [in Ukrainian].

16. Skop, L. (2013). Ukayins'ke tserkovne malyarstvo u Halychyni. Tekhnika i tekhnolohiya XV–XVIII st. [Ukrainian church painting in Galicia. Technique and technology of the XV–XVIII cent.]. Drohobych: Kolo Publ. [in Ukrainian].

THE DROHOBYCH DEESIS ICONS OF THE SECOND PART OF THE FIFTEENTH CENTURY (THE STYLE OF THE WORKSHOP AND ICON PAINTERS' MANNERS)

SOMAK O. Yu.

National Academy of Fine Arts and Architecture, Ukraine

The purpose of this research was to analyze the artistic and stylistic features of the fifteenth century Deesis icons preserved in the Church of the Elevation of the Holy Cross in Drohobych, to characterize these icons' stylistic lines and to single out the masters' manner.

Methodology. The research used a factual-descriptive method (highlighting the features of the iconography of the researched works); methods of formal and stylistic analysis (revealing the artistic specificity of iconographic images); method of comparative analysis; method of generalization (formulation of conclusions for this article).

Results. The stylistic similarity and artistic features of the works included by the researchers in the circle of artworks related to the Drohobych Deesis were evaluated. The significant features of conventionally defined Belz-Drohobych workshop's style have been formulated. An artistic-stylistic and comparative analysis of six Deesis images from Drohobych was carried out. The difference in the manner of icon painting was revealed. The professional level's imbalance of the investigated icons was determined. There was offered the hypothesis about the number of craftsmen who made six preserved icons from Drohobych Deesis (there could be at least four of them). Three stylistic lines were also noted in the studied Deesis fragment: hieratic (icon of St. Archangel Michael), expressive (Saint Nicholas and Apostle Peter), harmonious (St. John the Baptist and St. Paul).

Scientific novelty is provided by artistic, stylistic and comparative analysis of the preserved icons of the Drohobych Deesis in accordance with the identified manners of the icon painters and general style of the Belz-Drohobych workshop.

Practical significance. The results of the analysis executed can be added to the materials for studying the history of the icon painting from Ukrainian lands in the Middle Ages and can be used to prepare an artistic and stylistic analysis of icon painting.

Keywords: *Ukrainian icon painting; Deesis; Drohobych; XV century; icon painter's manner; workshop style.*

ІНФОРМАЦІЯ
ПРО АВТОРА:

Сьомак Оксана Юріївна, аспірантка кафедри теорії та історії мистецтва, Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури, ORCID 0000-0001-5437-4487, **e-mail:** oksana.somak@naoma.edu.ua

[https://doi.org/
10.30857/2617-
0272.2022.4.8](https://doi.org/10.30857/2617-0272.2022.4.8)

Цитування за ДСТУ: Сьомак О. Ю. Ікони Деїсусу з дрогобицької церкви Воздвиження Чесного Хреста XV ст.: стиль майстерні та почерки іконописців. *Art and design*. 2022. №4(20). С. 88–96.

Citation APA: Сьомак, О. Ю. (2022) Ікони Деїсусу з дрогобицької церкви Воздвиження Чесного Хреста XV ст.: стиль майстерні та почерки іконописців. *Art and design*. 4(20). 88–96.